

Бүгү чурттарның пролетарийлері, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлениниң органы

№ 28 (10320)

1977 чылдың февраль 3, четверг

1925 чылда үлдээлеттинген

Өртүз 2 көп.

О. И. Волченкоу Тыва АССР-нин Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижини-биле шаңнаар дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫБИ

Хереклекчилер кооперациясының системалыгына үр чылдарда үр-түндүгү амылдамалы дээп база төртүттүгүн хушудан бээр 50 харыла-биле холбаштыр Тыва республикасының баштаар чериниң даргазының ораакчысы Олманын Иппокентьевич Волченкоу Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижини-биле шаңнаар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЖАНМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫН.

Кызыл хоорай, 1977 чылдың февраль 2.

ОКТЯБРЬ — ЧҮРЭЭВИСТЕ

«Октябрийн социалист Улуг революцияның 60 чыл оюну дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалымын волгоградчалар улуг уюмдугушуну-биле утканылар. Клетский районда А. С. Тавилениң улуртук Леонид орденниң «Красный Октябрь» колхозун амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

Бо кижиниң бодууну салым-чогу тараачыларның амылдарында Октябрьн уюм-дузалык чайынып чыккы болур. Идым кызыктуу огулу улуг уюмдугушуну-биле утканылар болгаш берген. Догра тракторшунуларын соода догара-на МТС директору ол кижиниң улуртук Леонид орденниң «Красный Октябрь» колхозун амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

Колхоз даргазының күн-ажылың Социалист Күн-ажылың Мазары ат-биле демделген. СЭТА-ның корреспондентиниң-биле боседага А. С. Тавилениң амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

— Тургустуган хуунде бодуштуң колхозууска Улуг Октябрьн амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер. В. И. Ленининиң идеяларына шымыч болурунун даңгыраа болган. Чурттуң кедрэ амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

Улуг Октябрьн амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер. И. БИРЮКОВА. БОЛГОГРАД.

Улуг Октябрының алдан чылының байырлалын күш-ажылчы алдарлыг тиилелгелер-биле уткуулуңар!

Калбаа-биле тайылбырлаар

«Октябрийн социалист Улуг революцияның 60 чыл оюну дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалымын волгоградчалар улуг уюмдугушуну-биле утканылар болгаш берген. Догра тракторшунуларын соода догара-на МТС директору ол кижиниң улуртук Леонид орденниң «Красный Октябрь» колхозун амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

ДАЙЫНЧЫ ПРОГРАММА БОЛДУРАР

Октябрийн социалист Улуг революцияның 60 чыл оюну дугайында СЭКП ТК-ның доктаалымын волгоградчалар улуг уюмдугушуну-биле утканылар болгаш берген. Догра тракторшунуларын соода догара-на МТС директору ол кижиниң улуртук Леонид орденниң «Красный Октябрь» колхозун амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

Октябрийн социалист Улуг революцияның 60 чыл оюну дугайында СЭКП ТК-ның доктаалымын волгоградчалар улуг уюмдугушуну-биле утканылар болгаш берген. Догра тракторшунуларын соода догара-на МТС директору ол кижиниң улуртук Леонид орденниң «Красный Октябрь» колхозун амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

Октябрийн социалист Улуг революцияның 60 чыл оюну дугайында СЭКП ТК-ның доктаалымын волгоградчалар улуг уюмдугушуну-биле утканылар болгаш берген. Догра тракторшунуларын соода догара-на МТС директору ол кижиниң улуртук Леонид орденниң «Красный Октябрь» колхозун амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

Октябрийн социалист Улуг революцияның 60 чыл оюну дугайында СЭКП ТК-ның доктаалымын волгоградчалар улуг уюмдугушуну-биле утканылар болгаш берген. Догра тракторшунуларын соода догара-на МТС директору ол кижиниң улуртук Леонид орденниң «Красный Октябрь» колхозун амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

Октябрийн социалист Улуг революцияның 60 чыл оюну дугайында СЭКП ТК-ның доктаалымын волгоградчалар улуг уюмдугушуну-биле утканылар болгаш берген. Догра тракторшунуларын соода догара-на МТС директору ол кижиниң улуртук Леонид орденниң «Красный Октябрь» колхозун амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

ПОЛИГРАФИСТЕРДЕ

Коммунист күш-ажылдың бодурагазы — республика полиграфистериниң коллектив — наймысалады муракчы болгаш амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

ЧУРУКТА: оу тогураг документтерни холбаштырлар кемчелериниң планын партбюро кежигүннериниң болгаш активтин сүмележи оларлары. Столдүр дөрүндө партбюро секретары В. ГОЛУБКОВ.

А. ЗАПЦЕВИН фотоу.

ДААРАНЫЧЫЛАР СӨЗҮН ЭЭЛЭЭР

Чонуну хууда чагыларын бугаар хеп даараар фабрика-ның коллектив «Октябрийн социалист Улуг революцияның 60 чыл оюну дугайында» СЭКП ТК-ның 1977 чылдың январь 31-де доктаалы таныжып чуулаалары. Бистин дааранычыларыны ук доктаалды күш-ажылчы согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

Ону беш чылдан ий чылының планын фабрика-ның коллектив декабрь 20-де күүседирин шийтирилээ. «Чек» атедери муракчы бригадалары: Н. Якушинович баптааны комсомол-аныктар, М. Ильячевич бригадалары 1977 чылдың планын Улуг Октябрийн 60 чыл оюн таварыштыр күүседирин хуузаалган.

Фабрика-ның коллектив социалист хуузаалгаларына күүседир дээп амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

Чонуну хууда чагыларын бугаар хеп даараар фабрика-ның директору.

ЧЫЛ ХУУСААЛЫГ

нижия чименинге холбаш об-банын-биле халдырар. Оларын кичээл механика-торларын тускай кылуунда болуп турар, өөредилге мате-риалдары-биле халдыртылаа база өкү.

Ук курсту сокуотун мех-аника комитет Ошкар Орту-гол бидилгелер дустор, өө-рө-

КЫШТАГЛАШКЫН — ШАЛЫПЧЫ ФРОНТ

КЫШТАГЛАРДА

УЛУГ-ХЕМ РАЙОНДА «УЛУГ-ХАЯ» СОВХОЗТУҢ Хайракан салбырының Эжымче Т. Бунзев-оолга улуртук леонид орденниң «Красный Октябрь» колхозун амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОНДА «ТОРГАЛЫГ» СОВХОЗТА 60 чыл оюну дугайында СЭКП ТК-ның доктаалымын волгоградчалар улуг уюмдугушуну-биле утканылар болгаш берген. Догра тракторшунуларын соода догара-на МТС директору ол кижиниң улуртук Леонид орденниң «Красный Октябрь» колхозун амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОНДА «ТОРГАЛЫГ» СОВХОЗТА 60 чыл оюну дугайында СЭКП ТК-ның доктаалымын волгоградчалар улуг уюмдугушуну-биле утканылар болгаш берген. Догра тракторшунуларын соода догара-на МТС директору ол кижиниң улуртук Леонид орденниң «Красный Октябрь» колхозун амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

БҮЗҮРЭР МЕН

Ол хун сокуотун контораныга баргаш, партия эге органи-зацияның секретары Мазар Санчаточ Санмадым малчыннар эртин айтканын дег турган черинге тавары бердим.

Коданга 450 баш төрүүр хой бар. Январь 26-га чедир оларын чарык кеш төрөөр. Ураганнарның баш саны он-ча, ниян бидилер өкү.

Техниканы бодуруктуу амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

Ук курсту сокуотун мех-аника комитет Ошкар Орту-гол бидилгелер дустор, өө-рө-

УЛУГ-ХЕМ РАЙОНДА «ТОРГАЛЫГ» СОВХОЗТА 60 чыл оюну дугайында СЭКП ТК-ның доктаалымын волгоградчалар улуг уюмдугушуну-биле утканылар болгаш берген. Догра тракторшунуларын соода догара-на МТС директору ол кижиниң улуртук Леонид орденниң «Красный Октябрь» колхозун амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОНДА «ТОРГАЛЫГ» СОВХОЗТА 60 чыл оюну дугайында СЭКП ТК-ның доктаалымын волгоградчалар улуг уюмдугушуну-биле утканылар болгаш берген. Догра тракторшунуларын соода догара-на МТС директору ол кижиниң улуртук Леонид орденниң «Красный Октябрь» колхозун амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОНДА «ТОРГАЛЫГ» СОВХОЗТА 60 чыл оюну дугайында СЭКП ТК-ның доктаалымын волгоградчалар улуг уюмдугушуну-биле утканылар болгаш берген. Догра тракторшунуларын соода догара-на МТС директору ол кижиниң улуртук Леонид орденниң «Красный Октябрь» колхозун амыл-шичилери ову иши-биле, улуг согуурга-биле чуулаалары эгелээлдер.

Каз-Хем районда «Кызыл Тук» совхоз.

ШЫНГА ЧАГААЛАР

УЛАШТЫР ШАҢНАТКЫЛААН

Тыва АССР-нин алдынкы механикатору, коммунист О. Д. Кунчуй Самагалдайыч «Сельхозтехника» каттыжымшыкында тракторларынчын системалык аппараттын септээр слесарь болуп 25 жыл ажырамын турар. Ол үчүн азыраак Оюн Домакпанович амыла мергежил, ай, квартал, чыл планиларын ургутчу ажыраак күүсөпкө белген.

Ол согуш үеде шилеп алган мээк мергежилдине 6 кижини өрөткен. Тус коллектив-

те уатуну контрол болууну даргазы Оюн Домакпанович— амылтарынчын каттыжымшыкы. Төөчүн слесарь чүгө болууну эвес, кожоюнда амылдын турар эш-өрүрүнүн кылып турар амылдын шынарыңче кол кичээтпейн салып турар.

О. Кунчуй ам бо чылым тарылганга ажылаар тракторларынчын септөөгөндө худ нормалын 115 хуу чедирип, кызымак ажылаар турар.

Оюн Домакпанович ак сеткилик кув-аымыла чедирин-

кинери дош Ленинчи койбой мезалы. Тыва АССР-нин Дээди Советинин Президиумунун Хүндүлөк бижни-биле болаш сөөлү ийн чылдары «Социалистик чарыктын тилекчи» деп хөрек землектери-биле улаштыр шаңнаткылаан.

ЧУРУНГА: Тыва АССР-нин алдынкы механикатору О. Д. Кунчуй өрөнникчи Митам Хайыл-биле ажыл үезинде.

Сөзү болгач чуруу С. ЧАЖИН-ОЛДУУ.

УЛАМ ЭКИ

Ак-Довурак хоорайнын Постойнй сурда харылаа салбыры улут эвес-даа бол, комбинаттын амылчыларынчын, тулгуларынчын, чурткачын чонуну негезини долдуу-биле амылчылар, мааза бижылган үш почтачы, чаггаларынчын сандалса, хүнүнүн-не беш муң ажыт өкмөтлөр сөзүнарар, журиадарынчын тарапай турар.

Быштын чыкылаама согуунда, туман шыпкан кудумчуларга долу суука чүктөөн почтачыларынчын үргүлчү дөөр бис. Бо амылда тоо чыл амылдан турар Райса Ишмуратованы ак көрөөл. Чонун чагаа чагылаачын уугулдерибейн чедирин турар. Ишмуратова хундулуг бижиктер-биле чангыс эвес удаа шаңнадып, мактадып келген.

Харылаа салбырынчын амык тускай эртенкилерден оператор Татьяна Рубинова, телеграфист Валентина Ишениова коллективте эки амылдыгыларынчын одуруунда.

Найрамдык коллектив чаа чыл эгезинде харылаа салбырынчын хуралын эртерген. Анаа амылчылар бүрүш «Возгүнгүндүн» улам эки амылдаар» деп долдуу-биле амылдаар. Коммунист күш-аымылдын коллектив деп белик ат дөөш туржуну хүдөөгөндөр.

Е. ЮРИН.

КАРАК, КӨСТҮК

НОМЧУКЧУНУН СУМЕЗИ

Кижиниң бир коччуг хайыраалаар чери — карак болгай. Карактын шоо баксыраарга көстүктөрү укжуга тарыарга азы карак шилеп эдилээр аюуар. Крисоворд хорыйга чедир. Ол улут хоорайда карактын көөрү шала баксыраан чаштарга болгаш кыргыштарга тускайлап бараалаагачын чери керат. Оон амын орустан «кочка» деп, тылаан «көстүк» деп болат. Магалык чүдөр-Иран, тоок чегге чүвө көөрү баксыраан кичи чедер болор. Бир өрөөлдө карак эмчиан бар. Келген кижинин карактын калдыктын, кызымак шил хөргөн, кызымак чөчүктүкүндө карактын айтып болор. Оон карак шил таарыштыр кылар шилерлер ола-ла дээр-бир шил эртер, ола-ла.

Бистин Кызыл хоорайда көстүк кылар, бир атыска улунула тускайлаан чер бар. Ол амылар амыладалаан турар. Карактын көөрү. Булугу айларынчын кичи хамыктын мурлай тылыр чегге турар карак амынине кирер—бир хүн ичээр эртер. Оон карак шиле кылар чегге келер—база бир хүн ичээр хиле эрте болор. Мен Кызылдан карак шиле кылып бөөр чегинге каш удаа барган мен. Илангыш Токсу, Монгуш-Тайга, Бай-Тайга, Чоюн Хемчин, Овуртен кегаллаан амылдарынчын, малчыларынчын чан амы-тулун эртергенде кыргыларынчын бааза кыргылар мен. Коччуг тырмала чок, туте даарге ол көстүк кылар чегге карактын канчаар көөрүн деп-дораян

амын бөөр карак эмчиан чок. Мындык таварылаачын көрдүм. Эртен райондан бир улгагы берген хөргөнүн ичкен карак шиле суралган болгон. Мен ол убагынын кеткен хөргөнү магадай, өкчө тургу-биле дозаран кааа хурган кежи туман чарашылып олурган мен.

— Хой карак турар кичи мен, урууларым. Ине сиктай албас аларган мен. Кызымак шиле хөргөн ичкен, тылчын берип шилерден—деп эртер-эчиле чугаалады.

— Эмчиан бижин хөргөн. Силеринчын наарааларга та карак шил хөргөчү—деп хайрыма дыйнагалам.

— Карак эмчианге бөөр дөөл Кызылда хонун чылдарыма, кадат хоом ат болгай. Хөргөнү малын наарааларга ичкен карак шиле суралган чөргөн, мал-маган ичинизе канчаар—деп чоруй, ол атыгачын үчө берин.

Мөөн сивалым долду болгаш тодаргай. Карактын азырынчын шилчелери болгаш эмчианге бир амы болгай. Карактын көөрүнүн эки, багыш амыларынчын баса бир амы, мичанган көстүк кылар чегге бир карак эмчианге ажылаар өрөөнүнчын комбатларынчын тургузар болза, наймемал хоорайга тыркы чалык болган мрак-уаак чегден карак шиле суралган келген чонга таварылаачын болгу деп.

М. КЕНИН-ЛОПСАП.

ТУСКАЙ МЕРГЕЖИЛ

Өөренири орай эвес

Моңч мурнунда Улут-Хем районунчын «Ан-Туру» соххозунга хойжулап турдум. Чече-даа улуг дуржугалык болза, мал ажылынга теория-биле чепсегемес болза малдын прудулууну бедидип, амылдаарынга улуг иди бербес дээрин барымдалааш, соххозум ууртучуларынга хойжу-механизатор болуп өрөнир алыр кылдыр дилег кирдим. Дилэмни хандырып, деткээш, өрөдиң чорутту.

Амгы үеде республикада хөвчүн өрөдиңге чедириниң бирээш Балгазынынчын

училищезинде, хойжу-механизатор салбырында өрөнип тур мен. Бистиң училищезинде нигизи-биле 280 анык болдар, кыстар күрүненниң долу хандырылаачынга өрөнип, чурттап турар. 17—20 хар ишинде олдар, уруглар аразынга өрөнири, 40 хар чедип улгады берген кижиге, менээ баштай арай эгичин турган. Соххозум күзүл күштүк болган, аңаа улуг ундараваан мен. Амгы үеде училищезинде эки өрөникчилеринчын санымда кирип, шаңнал-манталды ап тур мен. Училищезинде өрөнип алыры амыктыг-даа, солун-даа-дыр. Илангыш малдын анатомия-физиологиязында эгезлеш, малдын канчаар аарый базрын, азырынгы баш ууур болдуруу-зын, канчаар эмнээрин, хөй тарып бөөдээринден хөй дүгүн сорттаарынга чедир, мурнунда билбесим чүүлдерин өрөнип ап тур мен.

Хойжу-механизатор салбырында 55 кичи өрөнип тур бис. Бистиң училищениң хоочун башкылары Дагда Ламавич Монгуш, Маадыр Санданович Хертен олар

боттарынчын билгилер-мергежилдин күзөлдүн-биле дамчыдып, өрөдиң чуртарлар. Бо хүннөрдө СЭРП ТН-ның Чингине секретары Л. И. Брежневие Киев областтын мал амылчыларынчын чагазы-биле болгаш аңаа хары-биле тамышканынчын соонда, бистиң училищениң сургууларынчын хөй-ады көдүрүлүп, чүгө 4—5 демдектерге деп кийгырыг-биле өрөнип кирип-тивис.

Совет чазак, Коммунист партия малчынарже улуг кичээтпейн угландырып,

хойжуларынчын зөөвөрларынчын өрөдиңге хаара турар деп соруганы салып турда, бистиң республиканың амыл-агылар уауртучулары анык-эвсенин мал амылынчын эвээш хаара турду, ылангыш бистиң училищениң хойжу-механизатор салбырынчын сургуулардан чорутпай турары хөмөндүчү. Амгы үеде өрөнирге магалык-ла-дыр. Бистиң училищезинде көп өрөниңер, эргим аныяктар.

А. КУНГАА,
Балгазында № 2 НПУ-нунчын сургуулу.

А Ж Ы Г Л А П Т У Р Г А Ш...

Бай-Тайга районда «Бай-Тал» соххозун Дагыт-Тей хойжу бригаданынчын бүгү малчыларынчын чыгып келген. Совет Эмлектин бүгү амыла чоннарынга СЭРП Төң Комитетинин Чагаанынчын районунчын дүрөөкчи комитетинин даргазы Р. С. Хунай-оол тавыштырган, ону беш чылдын ийги чымыла малчыларынчын амыл-амыдыралынчын кол кичээтпейн угландырган.

Малчылар ук чагааны чүгүлдүгүзүн деткээш, ол чугула партияжи докуменгаларга айтык чүүлдерин кылар, бүгү күштү маалым чаш туду бургу камгаал алыры чеге угландырып буаурткел. Сис ап, чүвө чугаалаан эштер моон сонгааргы көмчөлдөргө доктааган, амыла шаптыктыг чегге чүүлдерге эртен чок болуру чугула деп санаан. Санааларым мында кирделес.

Х. БАКТЫГ, хойжу: — Дагаан-Төлдө дөрт кодан ылаптал турар. Ол ылаптар хар кымын, дына-ла соок хүнерлер, ам-аа сооксууламдыр. Байдалымы эки. Биско мал чегин сөөртүп турган трактор ургеткен. Ам малга бээр сивен, сүүт үзүктөткөн эгезлеш. Биско даараар кизис, дүс чөп, сакчанштыр чедилгес, бригаданынчын Ч. Шаптыр-оол бир ай иштинде колбоз. Мал амыларынчын зоотехниктер хонор көлөр, келген-даа мал азырынче карбий. Даддын чанга бөөр-дир. Малга чеп каян бөөр шагжа, кошма чедир-дир.

Д. МАНДАЙ-ООЛ, хойжу: — Биче-Шуйла ымытамда өткөсүл ажок. Чер дабылдар амылда чорутса эки. Эртен чымын декабарда дөртүн килдирган чарба алган кичи мен, ол шагжа-ла тогөн. Мал чедип чедир тракторист чедире дээр-дыр, ол ишкы эвес. Соххозта дөртүн амык трактор, машина бар болгай. Ону чөп амылдары херек. Техникамы ийн эртер-биле амылдарынчын чедип амыр хөргөн. Бисте чамдын чоллаачылар, трактористер бөөн чангыс коданга мал чегин чедирген, ол хүн оон-биле чымын-гаарлааттынчын каардыр. Бир машина азы трактор хүлдө эвээш дөдө-ле 5—6 коданынчын хандырып шылдар ажурлуг.

М. КЫРТЫГ-КАРА.

С. С. БАЙЫС-ООЛ, соххоз директору: — Бо кып малчыларга оная берге болуру билдингир, хар эрте чагаш, оон дошталдыр халым маалым. Эвөөн хөй кодаларда хонуну дөкөш тастай, күжү арын эгезлеш. Иччалы-даа дөштүн хөмчөглерин ап турар бис. Партиямы, Совет чалактын чугула докуменгалары бистиң углан, башкарып, сорук килдирип турар. 1977 жылда Бүтүрүлгөн социалистик чарыктын негезделери-биле тавыжып, немелде хүдээлгелер амыр бис. Бисте эки чүүлдер эвээш эвес болгай. А чеггестер база бар. Бо хойжу бригадала-кодуу азырынчын демоктери көстүп кээп турардыр. И Борбаштын коданында 160 кодуу хөй илөөш, оон амы 100 кодуу советтик аппарат. Бо тавыжы-биле мал эмирлерин хөмчөг ап эгезлеш, малдын буртуу кичээтпейлг боон көрүчүр.

Д. С. ДАНЗЫН-ООЛ, СЭРП районунчын бирги секретары: — Биче-Шуйла кадарчылар кезип чорум. Эртен чыгып хургалган кадарган И. Биче-оол, И. Орус-оол, Х. Ламба оларга дөртү кичээтпей салбас-болза хоржок. Малы ийчанштып хорай эгезлештир, күжү арган. Мөөн-биле мал чөраан мал эмирлерин И. Биче-оолдун кочкылары олген хургалган кезип ишчилгеге, ийил-шөйүлдөгө дөргөлөшкөндөр өргөн болду. Оон чылдагынычын—сөөн суг-биле суггарынчын турарында Иччанга эртен чылдын бүгү амык малын тургузу азыралче кирер, чымын суг-биле суггарынчын эртерден херек. Найыдаа кодала дүс чок, күжүрүрүн малдын акым билдингир турардыр. Амын маалым, төрүр болгаш төрөөн хөйүнү азыралче кирерген, мал чегинчын камнадыган күштөлдерге эки, Санага Буугар камнагалык амылдар болза, соххозта мал чегин четир болгай.

Дагыт-Тейнин хойжу бригаданынчын малчыларынчын СЭРП Төң Комитетинин Чагаанынчын чүгүлдүгүзүн көргөш, эш-өрүнүнчын база даргаларынчын амыктыг сагал-оаналык депкил, бар-ла бүгү аразынын амылган турган, малды чедириниң кып амыр деп шилдирөөшөр.

М. КЫРТЫГ-КАРА.

Комсомолду Елена Лuceвич—Саян ГЭС-те плативинин байдалын хайлаарга техника-оператор. Ол уагу туугада Елена амын чыл ажылап турар. Комсомол организацианынчын амылына Е. Лuceвич ишдейлгир кирип, политбюрогө өрөнип, коллективинге политформацианы кылып турар. Ленинградтын политехник институтунга өрөнири ол күзеп, киреринчын экзаменеринге белеткенги турар.

ЧУРУНГА: Елена Лuceвич.

М. ШТЫГАШЕВИЧ фотозу.

КЫШ КОРГУНЧУГ ЭВЕС

Коммунист М. С. Калга-оол Вээр районунчын «Коммунизмче орук» колхозунунчын мурнаны хойжуларынчын бирээш. Ол өвөлгү үш чылда төрүүр чүс хойдан чүстөн хөй хурганынчын ап илген. Онга беш чылдык баштайгы чымында Монгуш Санчы Буаурович төрүүр чүс хойдан 106 хурганынчын, бир хойдан 2 килдирган дөртүр ап, чедимшикинчын амылаачын.

Хөйү кышпа эки белеткенип, боудун күнү-биле ийн га черин нажаалааш, оон 20 тонна сивенин кезип ап, 15 тонна көп суламы база немей белеткээш. Малчынынчын өдөк-ныштаа эртер-сигил, чаш төлгө белеткээш нажаазы чыгып, чырын дөргөн. Оон валга чөп, суг бээр савалары дыма таварычылгы, ол бүгүн Монгуш Санчы-Буаурович боау кылган.

Отборнынчын социалистик Улуг революциянынчын 60 чылын төлөткүп утунуу эвээш малчын бар нуравайларынчын чөп амылдарынчын кол соруга кылдыр салган. Киев областынчын малчыларынчын эгезлештинчын тамышааш, Монгуш Калга-оол хургалганы эде кирген. Бо чымын төрүүр чүс хойдан 110 хурган азырынчын күлзөнгөн. Хар үлүк, соок амыктыг-даа болза, оон коданынчын амык байдалы эки.

Бо хүннөрдө ол коданга хөй түлүктөн төрүп эгезлеш. Төрөөн 235 хойунчын чаш төлү менен аюругуп турар. Төрөөн хөйлөрүнчын бөдүнчүн кемнер-биле болгаш чарба-биле азырап, суггарып турар.

М. С. Калга-оол ону беш чылдын ийги чымында колхозунчын Улаатый бригаданынчын мурнаны хойжуу Монгуш Чамбар-оолду социалистик чарыкка кийгырган. Ол чонга Наз районунчын мурнаны хойжуу деп дипломунчын II чеггези-биле болгаш өртенгиге бараан-биле шаңнаткан.

М. ХУНАЖЫК.

СЭРП кирекичилери школада өрөдиңтенин шынары экилди турар. Бо өрөдиңге чымынчын бирги чартык чылда түнөөл-биле амырда, 600 өрөниңчиде 220 өрөниңчи чүгө 4—5 демдектерге өрөткен.

СЭРП кирекичилери школада өрөдиңтенин шынары экилди турар. Бо өрөдиңге чымынчын бирги чартык чылда түнөөл-биле амырда, 600 өрөниңчиде 220 өрөниңчи чүгө 4—5 демдектерге өрөткен.

Киж болуру чажындан

Орай кеңээ. Ол хүн ону класты дооскан оолдар, кыстар амык-хөтүлү-биле хөдөөшпешиле. Суралган ирай эвөөс чонуну Төвө-Хай диниери, амыккадыр чымылдан төвөөр деп, хайлар чангыга чыгамы көтөнер.

Ады айнык ас дээрде сымдар оолдар, кыстарынчын өрөшкүзүн үзөшкөн, Төвө-Хай суурунчын сайгалгаларынчын биле маргышан деп чөвөнчөлүп тургуурамын. А ол хөй сымдары аразында ай улам тода икүүлү, өрөникчилеринчын чыгып сурган башка-даа деп, сымдарынчын бир-де каалама ажык өрөчүк ээртерген ишкан оокум уругу бар чороямын. Бедик-бедик хайлар аразында чаштыктын ойнаан чыстарынчын кымыл чаштыктар, баштарынчын азы-бүрү он-чүтүвүт дүйтөйр онту салгып сүйбөлөткөн, азырынчын көргөн. Хөдүк үшөөрүнчын сөгүлүк алда чөгүлдө хайларга дөмөткөн, чангыладырынчын турган.

Мотат бибес чымынчын азырынчын моон сонгаар кып болурун, кадат орук шилеп алганым борта база кып салдырып келген. Эвөөн хөй оолдар, кыстар

эмчи, башым, агроном болду дөң күзелин илдерекен. Чамыктарынчын Төвөни чуртуну мурнунга Совет Армияга идыктынчын хүдээлгичи күүсөдөн каш, өрөдиңгиз уламчылаар, чажымынчын кылар, бир чамыкым кайнаар өрөшкөнүнчын, амыккадыр шилдирген албанарым-даа бар.

Белен-сеген чүвө чугаалаар эвес, бегин хөй кижик чымынчын чегге хай киржир Катя бо уаада баала дөрөгүнө хайынчын чедире, хөдүлдө бир-де чүвө тудуп алган оокум сүйбөлү, чарашканынчын турган.

Оокум, тоштуу чашыг, шилдиг дурт-сымынчын сөвөнчүлгү кымыл чашыгыт бо кымыт эш-өрүр он чыл иштинде эки бисилер. Катя кижин чүвө амылбарында, чугаалаар эвеси чык. Бир кийгачында чүвө. Катя кезил-даа кичээлдеринчын кол көдүрүп харылап көрбөдү. Ол тареза үргүлчү эки өрөниң, шаңнадып, манталды болгон.

Эвөөнчүн күзелин билгин амылчанары-ла ол боор он, өөрү ону үзгөн-де келтөөр.

— Сен кым-болур сен, күзөлдө чүд. Катюша? Чүгө

ымтавас сен?—деп, Коля атырган.

Хөдөлгөндө бир моондук чангы-таракым өрү көдүргөш:

— Бо чүгү-дүр?—деп, Катя өөрүн эргип көргөн.

— Тараа-дыр, тарза.

— Мен чечектер деп боладым, оон ам чүд ичкен, Катюша?—деп, Коля салдыктапкан.

— Мөөн күзелим, мөөн өрүүн өдүрү. Тарааны бо-дур мен—дөшү, Катя өөрүнчөгө чоргаар көргөн.

— Орта чөор бе, Катя, он чыл өрөниң, оон соонда довурак-доошун,—дөшү чамдык уругларынчын тыртылак чугулаачынчын утмактын өттүр билген:

— Чок! Ол довурак-доошун ие чөрип, бир кезең, чангыл дүктү өстүрүп, Төвөн чуртка хөй таракынчын бөөр баала-ла улут болган хундулуг херек.

— Шын-дыр, ичин-дыр, а мичаарга мен база Катя мичан тракторист-таракым болуру мен—деп. Бачамыл алгыра берген.

Оолдар, кыстарынчын өрөниңгезинчын үзүктөбөдө-даа, оокум дүн — чөорту кедеп

КЫСТЫҢ ОРУУ

МЕХАНИЗАТОРУНЧУН ЧУРУМАЛЫ

Куту—Катюша найда? Иштын чымыла соогуна, чымынчын халаачынчын эвезинде Чоюн-Хемчин районда «Тыва» соххозуну хөй шилдирген чөорбиги дөрт дугуларынчын «Беларус» деп тракторунчын башкарган, ортумак дурт-сымынчын, сепкилдиг чангытарынчын амык кысты бо-ла көрө бис. Соххозунчын мурнаны трактористеринчын бирээш Катюша Муртай-ооловна Куулар бо-ла болгай. Трактористтер амылда-ла амык чыл болган. Ол баштай чымылган, оон соонда көдө амык-агыл машиналарынчын севен амылдан турган. Тыртыктарынчын күжүрү дооскан Биче-Тейнинчын чымында кызым-бегеги таварынчын турга-даа, күш-аымык күткүлүгү кып бергенеринчын шыдакынчын эртер, арга-мергежилдик амыларынчын сүмелеринчын амык чүгүлдү-биле шилдирген келген. Салгыш шыкпаш чангы чедип келди чедиринчын найда боор. Найынчын дулаарга амык хөвөрүлдө трактор иштинде үчө халаачын-даа көрү, кыштынчын

соогуна, өштүгү чүгө деп, чөор-чөорго үрели бөтөгө, мидасалыг-даа. Ону амык эртеринге хайы билги, бижик турар-соруу, күш-аымык кышынчын хөргөн. Ол бүгү Катюша бар.

Амык механизатор 1976 чылдын планынчын оонадалаан 110 хуу күзөлдөн, механизаторлар аразынга калган социалистик чарыкка үшүчү черин алган.

Район Советинин депутат комсомолчу кыс Катюша Куулар ону беш чылдын баштайгы чымынчын амык амык амык чедиринчын биле чымынчын биле дооскан, тодаргайларга, 1976 жылда 800 га чымык чеге анлар турган, 1126 таны азы ону 139,5 хуу кылдыр амыр күзөлдөн. Кыштар чарык амык болганга, тракторунга кымынчын болганга, оон трактору септөтөгө кирбаш.

Амгы үеде Катя соххоз тогулда амылда турар шарыкчыларга чөм өөрүчү, оларынчын хур кып азыра дээр даш, оскө эш-өрү-биле бир дөмөй, чүткүлдүт амылдан турар.

Мактал бижиктер, өртенгиге шаңналдардан элги-

да, ол «Социалистик чарыктын тилекчи» деп хөрек демдэниң эвелекчыл.

Онуг беш чылдын ийги чымында Катюша Муртай-ооловна бекиткен хургалганы алган. Шымынчын 60-делегея Пашымынчын чедимшиктер биле кирип, амылдын шынарынчын болгаш бүдүрүлгүзүнчын белидин турган. 1977 чылдын планынчын оонадаларынчын 11 айларда доозар деп соруга салган, чымынчын баштайгы хүдөөлгө-ле шилдирген амылдан эрелеш. Биче сепкилдиг, өш-өрүңгө эдиле, чонунга мактадык кымыт чөп «Төвө-Хайнынчын» кымыл дөккөн.

Катюша Кууларынчын трактору өрөниң хүн үчүнчын-де дагыл бөөр, а төвө-халдар, алаа байыр чедирген деп, улаштыр чангылаачын чөорү болор.

Бо хүннөрдө Катюша амылдан, сөлкө, амылдарынчын болган кокут машиналарынчын хөвө-шөвөчө уунтарынчын белең. Бистиң кайтамчылыг Төрөөн чуртуулуку мун-мун таракынчын оолдар, кыстарынчын бирээш, төрөөн соххозунунчын төлөткүп кызы, сепкилдиг чактарынчын кыс Катюшанынчын амылдын орун ичээр эгезлеш. «Кыш болуру чажындан деп чүвө ол-дур айы.

О. ХЕБЕК-ООЛ, механизатор.

«СЭРП кирекичилери школада өрөдиңтенин шынары экилди турар. Бо өрөдиңге чымынчын бирги чартык чылда түнөөл-биле амырда, 600 өрөниңчиде 220 өрөниңчи чүгө 4—5 демдектерге өрөткен.

СЭРП кирекичилери школада өрөдиңтенин шынары экилди турар. Бо өрөдиңге чымынчын бирги чартык чылда түнөөл-биле амырда, 600 өрөниңчиде 220 өрөниңчи чүгө 4—5 демдектерге өрөткен.

ВЛКСМ ТН-ның «Коччуг эки өрөдиңге эвээш» деп хөрек демдэниң эдилектеринчын өрөникчилер Люба Соружан, Оля Доржу, Байлак Хертег олар В. И. Лениннин «Өрөнир, өрөнир база кадат өрөнир!» деп чымынчын утпай, чүдтергенчын өрөникчилер эки, а эки өрөдиңгелер чүгө «бештерге» өрөнири. ханы болган бижик билгинчын шыгадилегил, сагыла-чурумуг болурун башкы В. И. Барабанова школадынчын бүгү өрөниңчилеринчын күзөп чүвө чугаалаарынчын.

Н. АДЫГБАЙ, Бай-Тайга районунчын Шуй ортумак школазынчын өрөдиңге эргеленчын.

